

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 52. 548-550. 2008.

Dr. Darvas Ferenc (1883-1934) gyógyszerész életútja és munkássága

Szmodits László

Dr. Darvas Ferenc gyógyszerészre, a Gyógyszerészgyakornoki Tanfolyam vezető tanárára és a magyarországi gyógynövénygyógyászat egyik kiemelkedő képviselőjére emlékezünk születésének 125. évfordulóján (*I. ábra*).

I. ábra: Dr. Darvas Ferenc (1883-1934)

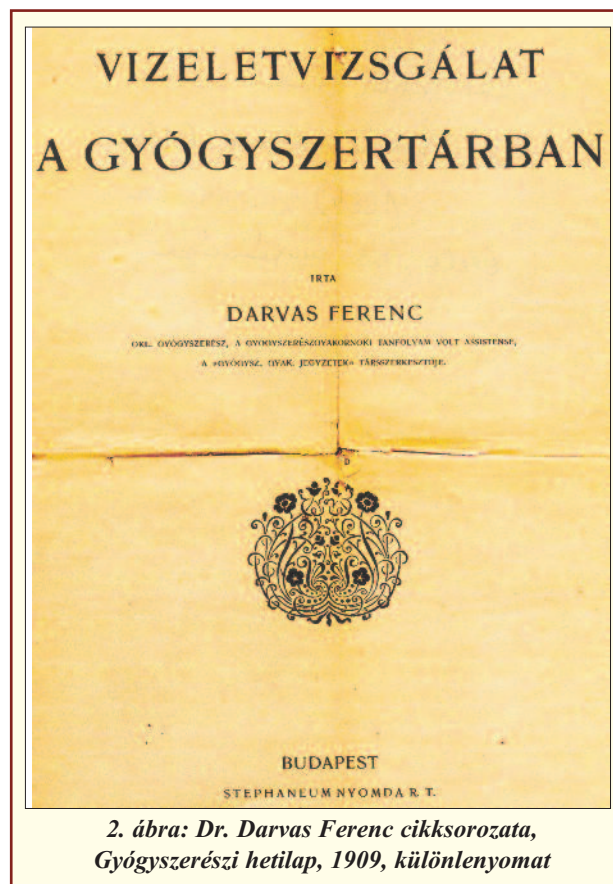
A megye Alsó-dadai járásában, Polgár községtől 13 km-re, délre fekvő települést az 1715. évi XCV. törvénycikk az egri káptalannak ítélte oda. A nagy kiterjedésű pusztán nagyon jó termőföld és hatalmas legelőterület volt, 405 lakossal. Darvas később többször emlegette, hogy tanyán nőtt fel; apja, Darvas Sándor itt volt gazdatiszt. A község 1920-ban megszűnt, de az 1940-es évek második felében újra benépesült és Újszentmargita néven, 1950 óta már Hajdú-Bihar megyéhez tartozó önálló község [1, 2].

Darvas az alapfokú iskoláit követően 1894-ben a Miskolci Református Főgimnáziumban kezdte meg a középiskolai tanulmányait, ahol 1902-ben jórendű érettségi vizsgát tett. Természettudományos érdeklődése révén az abban az időben jó megélhetést biztosító gyógyszerészi pályára lépett. Így került az Abaúj megyei Forrón Tavasz Ferenc (1858-1939) Magyar Királyi gyógyszertárába gyakornoknak [3]. Tirocinális vizsgáját követően is Forrón volt segéd. 1905-ben iratkozott be a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetemre gyógyszerészhallgatónak. Itt tanulmányi eredményével kitűnt, s ennek következtében már az első tanév végétől, 1906-tól a Gyakornoki Tanfolyam asszisztense lett. Elsősorban a galenusi készítmények iránt érdeklődött. Gyógyszerészi oklevelét 1907. szeptember 9-én nyerte el [4].

Pályáját a Gyógyszerészgyakornoki Tanfolyamon kezdte, ahol 1909-ben már tanársegéddé lépett elő. Első közleményeiben a hivatalos Paraffinum solidumról és a szacharinnak az élelmiszerekből történő kimutatásáról értekezett. Nagy feltűnést keltett 1909-ben a „Vizeletvizsgálat a gyógyszertárban” c. cikksorozatával [5] (*2. ábra*), különösen amiatt, mert közegészségügyi okok

miatt akkor a gyógyszertárakban még nem engedélyeztek semmilyen orvoslaboratóriumi vizsgálatot. A korabeli 2 éves gyógyszerészképzésből még kimaradtak ezek az ismeretek, de egyes vidékeken már lett volna erre igény. Korát jóval megelőzve nyújtott tehát részletes elméleti és gyakorlati útmutatást e témakörrel.

A Gyakornoki Tanfolyamon kívül dr. Lengyel Béla (1844-1913) egyetemi tanár budapesti II. sz. Kémiai Intézetében is működött. Itt dolgozta ki és 1911-ben megvédte „A hydropyirin hydrolizise” c. doktori értekezését [6]. Egy tanártársa, dr. Weszelszky Gyula (1872-1940) hívta fel a figyelmét a hydropyirinre, ami lázcsillapító és reumaellenes hatású lítium-acetilsalicilát volt. Darvas megállapította, hogy a hydropyirin lúgos közegben könnyen hidrolizál és bomlik, ezért azt javasolta, hogy a vizes oldatát savas kémhatású sziruppal (*Sirupus rubi idaei*) édesítsék [7], bár ezzel sem lehetett teljesen stabillá tenni az oldatot (hasonlóképpen a calcium acetylsalicylicum – Kalmopyrin – oldathoz). A hydropyrint még az 1930-as években is használták a gyógyászatban és a budapesti Richter Gedeon

2. ábra: Dr. Darvas Ferenc cikksorozata, Gyógyszerészi hetilap, 1909, különlenyomat

Gyógyszergyárban tabletta formájában gyártották.

Ströcker Alajos (1852-1917), a Gyakornoki Tanfolyam vezető tanára 1912-ben egészségügyi ok miatt lemondott. Ekkor a már nagy tekintéllyel rendelkező *dr. Darvas Ferencet* nevezték ki a Tanfolyam vezető tanárává. *Darvas* így fogalmazta meg a gyakornokképzés célját: „a tanfolyamnak nem lehet feladata a gyakornoki vizsgára történő felkészítés, csupán azokkal az eszközökkel és módszerekkel ismerteti meg a hallgatót, melynek alapján szorgalmasan felkészülhetnek a vizsgára” [8]. A képzésben a galenikus gyógyszerek készítését és vizsgálatát adta elő, előadásai cikksorozatban is megjelentek [9]. A gyakornokképzésben – *Ströcker Alajos* útmutatásait figyelembe véve – fokozatosan nagy jártasságot szerzett. A Magyar Orvosok és Természetvizsgálók 1912. évi nagygyűlésén „A modern gyógyszerészet újabb problémái” címmel tartott előadást [10]. 1914-ben egy felhívást tett közzé, hogy a Gyógyszerészi Múzeum részére gyűjtsék össze a régi orvosi recepteket és a kézi eladási cédulákat [11]. Ez az anyag lassan gyarapodott, melyet a budapesti Gyakornoki Tanfolyam VIII., Aggteleki u. 8. alatti (később Kiss József u.) helyiségében lévő szekrényekben helyeztek el. Ma már ezt a gyűjteményt a budapesti Semmelweis Orvostörténeti Múzeum őrzi.

Az I. Világháború idején, 1914. végén katonai szolgálatra hívták be. Távolléte alatt a gyakornoki Tanfolyamban *dr. Wessel Flóra* tanársegéd helyettesítette őt. A sziléziai Karvinban, a galíciai Suchában és Lublin-

ban tábori kórházakban szervezte meg a gyógyszerelátást. Jó szervező képessége révén Suchában egy katonai gyógyszerterát állított fel és rendezett be. Kiemelkedő szolgálataiért több kitüntetésben (Signum Laudis koronás aranykereszt, Vöröskereszt tiszti jelvény, Károly csapatkereszt) részesült [1, 12].

A frontról hazatérve újabb feladatok vártak rá. 1917-ben megalapította a Gyógyszerészi Kézikönyvtár sorozatot; ezzel a hézagpótló és gyakorlati kiadványsorozattal kívánta megalapozni a gyógyszerész továbbképzést, és a katonai szolgálatot teljesített gyógyszerészek tudásának kiegészítését is szolgáltni szerette volna ezekkel a kötetekkel. Sajnos a világháború befejezését követően pénzügyi okok miatt csak egy dupla kötet jelenhetett meg: *dr. Ekkert László, Mahrer Ida*: „Gyógyszerészi kémia. Anorganikus rész” címmel, 1918-ban, 340 oldalon [13].

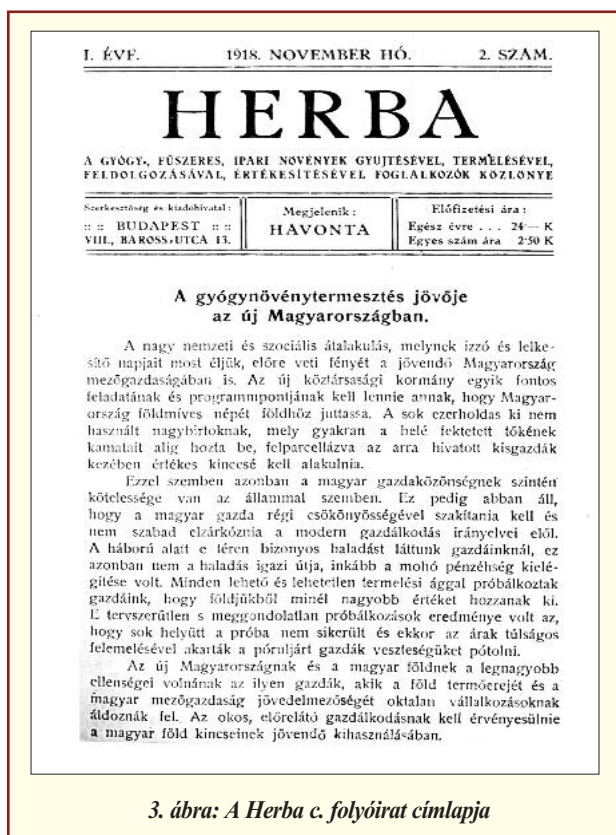
Ströcker Alajos, a Gyakornoki Tanfolyam egykori vezető tanára és gyakornoki tankönyvíró 1917. október 31-én elhunyt. *Darvas* részletes életrajzzal emlékezett meg életútjáról és munkásságáról [14]. A Magyarországi Gyógyszerész Egyesület egy obeliszket kívánt emelni *Ströcker* emlékére és egy alapítványt is létrehozott a szegény sorsú gyakornokok anyagi támogatására. A pénzalap kezelését *Darvas* vállalta. A szobor felállítása azonban elmaradt, mert a beérkezett összeg ugyan jelentős volt, a háborús infláció következtében azonban elértéktelenedett [15].

Az I. Világháború idején megcsappantak az ország gyógyszerkészletei. Ezért *dr. Augustin Béla* (1877-1954) az 1915-ben létesített Gyógynövénykísérleti Állomás (a mai Gyógynövénykutató Intézet jogelődje) igazgatója megszervezte és megindította a vadon termő gyógy- és ipari növények begyűjtését és termesztését. A Honvédelmi Minisztérium *dr. Darvas Ferencet* nevezte ki a Hadsegélyező Hivatal gyógynövényügyi vezetőjévé. *Darvas dr.* a katonák folyadékpótlására sikeresen szabadalmaztatott 1917-ben egy teapótszert: Rubi fruticosi folium 90 rész, Tiliae flores 10 rész, Coriandri fructus 0,40 rész. Ezt infusum formájában használták [16].

Ekkor már a Földművelésügyi Minisztérium is szorgalmazta a gyógynövénygyűjtést és -termesztést, így 1918-ban felállította a Gyógy- és Paprika-kirendeltséget, ami 1920-tól már Gyógynövényforgalmi Iroda néven működött. A kirendeltség, majd az iroda igazgatójává *dr. Darvas Ferencet* nevezték ki [17].

Dr. Darvas Ferenc megalapította és 1918 végétől szerkesztette a *Herba* című szaklapot. Ez a gyógy-, fűszer- és ipari növények gyűjtésével, termesztésével, feldolgozásával és értékesítésével foglalkozók közlönye volt (**3. ábra**). Ezzel egyidejűleg lemondott a Gyakornoki Tanfolyamon a vezető tanári állásáról, amit a Budapesti Gyógyszerész Testület tanügyi bizottsága csak 1920-ban fogadott el.

Az I. Világháború végétől az ország gazdasági blokkad alatt állt, így a gyógynövények alkalmazása vala-

3. ábra: A *Herba c. folyóirat címlapja*

melyest enyhített a gyógyszerellátási nehézségeken. A Gyógynövényforgalmi Iroda felügyeletet gyakorolt a gyógynövény-kereskedők és -beváltók felett. *Dr. Darvas Ferenc – dr. Augustin Bélával* karöltve – számos népszerű kiadványban, szakdolgozatban, számos gyógynövény termesztési eljárását ismertette. Leírták a begyűjtés és a feldolgozás szabályait is. Az így megindult szakmai propaganda eredményeként hamarosan 20-25-féle gyógynövényt 8 ezer katasztrális holdon termesztettek. *Darvas dr.* arra is rámutatott, hogy csak a minőség javításával őrizhető meg a hazai drogok versenyképessége a világpiacon [17]. Ezzel olyan hírverést keltettek, hogy már külföldön is érdeklődtek a hazai drogok iránt. *Darvas dr.* a fitoterápia elősegítésére *dr. Magyary-Kossa Gyulával* együtt írt egy szakkönyvet, mely korábban a *Herbában* is megjelent cikksorozatban. Ezekben az években a következő könyvei jelentek meg:

- Útmutatás a gyógynövények termelésére. 9 füzet, *Augustin Bélával*. Bp. 1917-1919.,
- Útmutató a vadontermő gyógynövények gyűjtéséhez. *Augustin Bélával*. Bp. 1919, II. kiadás, 1920, III. kiadás, 1921.,
- Gyógy- és vegyipari növények termesztése. *Augustin Bélával és Schneider Józseffel*. Bp. 1923.,
- Hazai gyógynövények. Termesztésük, értékesítésük és orvosi használatuk. *Magyary Kossa Gyulával*. Bp. 1925.

A Magyar Tanácsköztársaság idején, 1919-ben újra felkérték a galenusi készítmények oktatására a gyakoronokképzésben. Ekkor tervbe vették a Gyógyszerészi Főiskola felállítását is. Ez azt jelentette volna, hogy a gyakoronokképzést főiskolai rangra emelnék. A Népjóléti Népbiztosság *dr. Winkler Lajos* gyógyszerész, egyetemi tanár, elnök mellé *dr. Darvas Ferencet* jelölte a Főiskola igazgatójává [18], ez azonban már nem valósult meg. *Darvas* a Tanácsköztársaság alatti szereplése miatt a Horthy rendszerben fokozatosan kegyvesztetté vált.

Az 1921/22-es tanévben a budapesti Műgyetem Közgazdasági Karán *dr. Augustin Bélával* felváltva gyógynövénytermesztési és -értékesítési előadások tartására kérték fel [19]. Kimagasló szervezőképessége és tudása révén 1922-ben elnyerte a gazdasági tanácsosi, majd 1924-ben a gazdasági főtanácsosi címet. A *Herba* c. folyóirat 1925-től már nem jelenhetett meg. A Balatoni Gazdák Szövetsége 1925-ben *Darvas dr.-t* választotta igazgatónak. *Darvas dr.* 1926-tól vette át a *Kertészeti Lapok* és az *Új Barázda* folyóiratok szerkesztését. Csatlakozott még a *Virágos Budapest* és *Virágos Magyarország* mozgalomhoz is. Ez a szervezet és a szaklapok a kor szemléletét megelőzve a környezetvédelmi kérdések előbbre vitelét és a parkosítás or-

szágos kivitelezését szorgalmazták. *Darvas dr.* részt vett még 1928-ban a *dr. Gaál Endre* által összehívott értekezleten, ahol döntöttek a magyarországi gyógyszerészet történetének megírásáról [20].

Dr. Darvas Ferenc közel száz közleményt írt. Pályája első időszakában főleg a gyógyszeralapanyagok kémiaijáról és a galenikumok újszerű készítéséről értekezett. A Gyakornoki Tanfolyam tanársegédjeként számos korszerű oktatási módszert ismertetett. Ilyen volt a Gyógyszerész-gyakornokok munkanaplójának tervezete (*Gyógyszerészi Folyóirat*, 1911. 114). Az 1910-es évek második felétől egyre több gyógynövény-termesztési cikket közölt és a gyógynövényügy szervezési és gazdasági kérdései is foglalkoztatták. Meghatározó ebben a témakörben a „Gyógynövényügy a gyógyszerészek érdeke” c. írása (*Gyógyszerészek Lapja*, 1911. 16. szám), a „Szabad kivitel, kötelező minősítés a drogkereskedelemben” c. cikke (*Herba*, 1923. 513), valamint „A magyar gyógynövényügy és a gyógyszerkereskedelem” c. tanulmánya (*Gyógyszerészi Értesítő*, 1925. 17. szám). Számos gyógyszerésztörténeti cikket is írt. Ilyen pl. a „Kis múzeum az Aggtelek utcában” (*Gyógyszerészi Hetilap*, 1913. 176-117, 183), „Lengyel Béla és a gyógyszerészeti kiképzés. Lengyel Béla mint tanár” (*Gyógyszerészi Hetilap*, 1913. 172-174), „A gyógyszerészgyakornoki iskola története Ströcker Alajos hátrahagyott feljegyzései nyomán” (*Gyógyszerészi Értesítő*, 1920. 382-385, 398-400, 414-416), a „Látogatásom Tschirch professzornál” (*Gyógyszerészi Értesítő*, 1924. 14-16. szám) vagy a „Koritsánszky Dénes senior” (*Gyógyszerészi Értesítő*, 1928. 37-38) c. írása.

Dr. Darvas Ferenc felfelé ívelő pályája lassan megtört, 1934. április 28-án Budapesten halt meg. Tevékenységét mindig a pontosság és a megfontoltság jellemezte. Munkássága értékelését a költő, *József Attila* közismert verssoraival jellemezhetnénk a legjobban: „...dolgozni, csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, / úgy érdemes.”

IRODALOM

Az 1–20. sz. irodalom az MGYT honlapjáról (www.mgyt.hu) letölthető és kérésre a szerkesztőség az érdeklődőknek megküldi.

L. Szmodits: *Life work pharmacist Ferenc Darvas (1883-1934)*. On the occasion of the 125 anniversary of the birth of the famous pharmacist the life work of dr. Darvas Ferenc is recalled. He was managing lecturer of the school, of pharmacy apprentices and organized also postgradual training of pharmacists. As an outstanding expert medical plants, the organized with some co-workers cultivation of medical and industrial plants in the economic blockade in 1918-1919. He founded and edited the professional journal “Herba” as well.